

Рецензия

от проф. дсн Валентина Миленкова

за дисертационния труд **„Жените лидери в политиката и националната сигурност – съвременни предизвикателства и динамика”**

представен от Жулиета Сергеева Георгиева-Стойнова за присъждане на образователно-научната степен „доктор по Социология”

Научен ръководител: доц.д-р Жеко Кьосев

I. Общо представяне на дисертационния труд

Актуалността на представения дисертационен труд се определя от динамичните социални явления в условията на глобализация, свързани с процесите на развитие на политиките и гражданското общество. Многомерността на ситуацията се съотнася с разнородната съвкупност от фактори, които обуславят неравномерното развитие на държавите и регионите, което дава отражение върху участието на общностите и индивидите в социалния живот. Актуалността на темата е свързана с навлизането на жени на ръководни позиции в обществено-политическия живот, което е доказателство за тяхната подготовка, компетентност и управленски подход.

Настоящият дисертационен труд представлява един опит да се осмисли в теоретичен и практически план темата за единството на политиките на национално ниво, с тези, протичащи в европейски план от гледна точка на участието на жените в политическите структури и националната сигурност; да се оценят характеристиките на управленските процеси в ракурса на променящите се реалности и практики. Комплексността на проблема се детерминира от нивата на включване на жените в управленските структури, от тяхното нееднородно участие в системата на националната сигурност и отражението върху социалната устойчивост.

В този контекст, се развива идеята за преосмисляне на темата за лидерството и мястото на жената в него, пречупени през политическата функционалност на националните подходи, като именно тук се открива и специфичния изследователски ракурс, свързан с показване на комплексното участие и принос на жените лидери в политиката и националната сигурност.

Дисертацията е с обем 252 страници, с основен текст – 163 стр., и в структурно отношение включва три глави, увод и заключение, приложения и използвана литература, състояща се от 147 източника - като 81 са на български език, 33 на английски, 11- на руски език и 1 на немски език.

Обект на дисертацията са успешите жени в България, специфичните способности и качества, с които те допринасят и възможните модели на тяхното участие и реализиране в политиката.

Предмет на труда е образът на успялата българка, утвърждаването ѝ в съвременното общество и изискванията към жените лидери в политиката през призмата на съвременните предизвикателства, динамиката на обществените отношения и социо-технологичните промени.

Тезата на дисертацията е, че в съвременното българско общество съществуват редица примери на доказано женско лидерство, които са отправна точка на извеждане на качества, умения и нагласи за управление и са в основата на конструиране на нова управленска култура на сътрудничество и социална ефективност.

Цел на настоящата дисертация е да направи задълбочен анализ на образа, участието, ролята, мястото и съвременните предизвикателства пред реализацията на жените в политиката и националната сигурност и на тази основа да предложи възможности за усъвършенстване и постигане на по-добра интеграция в разнообразието на човешките ресурси.

Формулирани са задачите на дисертацията, които напълно кореспондират на целта, както и изследователската теза.

Използваната методология съчетава теоретичен и емпиричен подход към изследваните проблеми, допълнени от задълбочена рефлексия на динамиката на социалната реалност.

В хода на дисертацията се използват методите: анализ на документи – публикации, доклади, статистически данни, документи от институционален характер, предходни емпирични изследвания. Анализирани са закони и стратегии, имащи отношение към темата. В рамките на дисертацията са приведени и резултати, получени от проведени авторски изследвания, включващи количествени и качествени методи:

- Анкетно проучване – насочено към регистриране на мненията на населението по темата за женското лидерство и изяви. Проведеното анкетно проучване е сред 120 българи на възраст от 18 до 90 години (с различни професии, образователен и социален

статус) за отношението и оценката им към участието и лидерството на жените в различни сфери на живота.

- Дълбочинно интервю – фокусирано върху целенасоченото изучаване на отделните случаи на жени, заемащи важни държавни позиции. Реализирани са 11 дълбочинни интервюта.

Дисертацията се разгръща в интердисциплинарната рамка на теоретичните полета на социология на политиката, социология на пола и джандър проблематика, социално управление и политически науки, нормативна уредба и политическа практика.

Всяка от отделните глави в дисертационния труд съдържа различен брой параграфи, като са направени съответни разсъждения и изводи.

В първа глава на дисертационния труд са представени подходи и концепции, свързани с историята на лидерството в различни исторически епохи. Разгледани са конотациите на термина „лидер“ и се възприема схващането, че лидерът е точният човек на точното място в точното време, а лидерството е съвкупност от идея, вдъхновение и импулс. Показва се връзката между лидерство и социална реалност, както и необходимостта от активна позиция към мястото на жените в обществения живот. Докторантката анализира лидерските стилове и техните характеристики, както и механизмите в развитието им на фона на различни исторически ситуации. Специално се подчертава, че се отделя голямо внимание на въпросите за лидерството в сложната среда на 21-ви век. Подчертава се необходимостта от разработване и прилагане на ясна стратегия, насочена към ефективност и успех, които да стимулират останалите области и да овладеят внезапните и сложни кризисни ситуации. Дисертантката разглежда теориите за елита на ключови автори в социологията: Гаетано Моска, Вилфредо Парето, Робърт Михелс и Чарлс Райт Милс.

Направен е изводът, че елитът представлява вътрешното ядро на доминиращата класа, допринасяйки за нейното репродуциране, което става възможно чрез специфични механизми; един от които е социалният произход и семейно-родовите връзки. Докторантката подчертава, че елитът запазва своето единство и чрез поддържането на общи институционални, функционални, професионални цели, интереси и позиции; както и чрез заемането на постове в различни области от един и същи човек. Елитът притежава власт и влияние, които се основават на контрола върху ресурсите, имащи принудителен, материален, административен, символен и психологически аспекти.

Дисертантката фокусира своето внимание и върху ролята на жените, променили историята и върху феминизма като направление и политическа тенденция, обосноваващи, че правата, привилегиите и положението в обществото не трябва да се определят от пола.

Направеният анализ в първа глава служи за отправна точка в дисертацията, насочвайки се към основните теми, институции и теории.

Втора глава на дисертацията представлява анализ на демократичния преход в страната ни, включително състоянието на Народното събрание, от гледна точка на представителството на жените в него, както и в Европейския съюз, Европейския парламент и отбраната.

Разглеждат се значимите промени в световен и национален план, довели до тенденцията за нарасналата роля на жените в управленски контекст. Докторантката подчертава, че степента на развитост на едно общество корелира с участието на жените в управлението и политиката. Подчертава се, че в европейските избори през 2019 г., водачите на листи на големите партии са жени, както и голяма част от кандидатите в тези листи, също са жени. Показана е позитивната тенденция, че в министерствата, които се ръководят от жени, главно в областта на инфраструктурата и икономиката има сериозно участие на жени. Проследено е съотношението на жените и мъжете в Народното събрание през годините на прехода, като се констатира, че то се запазва като относително постоянно съотношение. В 44-то Народно събрание жените депутати са 26%, а мъжете са 74 %. Констатира се трайната тенденция на висок процент на участие на народни представители жени (средно около 30%) в парламентарните комисии. Докторантката отбелязва, че в ръководството на Народното събрание се наблюдава устойчива тенденция на висок процент на представяне на жени лидери, както като председатели, така и като заместник-председатели на Народното събрание.

На базата на обобщената информация за участието на жените в състава и работата на Народното събрание на Република България в периода 2001-2020 г., Ж.Георгиева прави извода, че е необходимо прилагане на модел на повишаване участието на жените в управлението на фона на различните проблеми и предизвикателства, особено тези в сигурността и отбраната. Докторантката подчертава, че през 90-те години на 20-ти век са приети различни законодателни документи, насочени към повишаване на възможностите за служба на жени във всички видове въоръжени сили и родове войски. Дисертантката отбелязва, че жените се назначават

най-вече на технически, медицински и административни длъжности в щабовете, връзки с обществеността и други помощни служби във Въоръжените сили у нас и по света.

Отчитат се направените положителни промени по посока включване на жени в управленските структури и отбраната, което е ориентирано към засилване на равнопоставеността, но се подчертава, че все още има стереотипи и предразсъдъци към жените, поради което трябва да се разширяват техните права и възможности за достъп до високите етажи в управлението, както и по отношение на заплащането и доходите. Всичко това има отношение и към промяна в мисленето, културата и нагласите към жените и техните възможности.

В трета глава са показани резултати от емпиричната работа, извършена от докторантката. Представени са основните изводи и тенденции, следващи получените разпределения и натрупвания на мнения. Анкетното проучване поставя акцент върху нагласите на населението към лидерството и факторите, от които зависи, както и оценката на пола като фактор за лидерски позиции. Вторият използван метод е дълбочинно интервю с 11 жени на високи позиции в политиката, управлението, армията и други престижни области. Поредица от изводи са направени от докторантката на основата на проведените интервюта, свързани с нагласите на обществото към женското участие във властта и лидерството, както и като цяло отношението към жената като професионалист и различни аспекти на подготовката, обучението, признаването, авторитета, предразсъдъците и др. Смятам, че достъпа до изтъкнатите респондентки е сериозен успех на извършената емпирична дейност. Всеки, който е участвал в теренна работа знае колко усилия са необходими в убеждаване на изследваните лица да се отзоват, а интервюирането на толкова заети хора, е още по-голямо предизвикателство, с което Жулиета Георгиева се е справила успешно и смятам това за нейно изследователско постижение.

II. Оценка на дисертационния труд

Сериозно достойнство на дисертацията е систематизацията на различни концепции, които представляват социологическо осмисляне на темите за лидерството, елитите, тяхното формиране, факторите, които им влияят и възприемането на жените като част от лидерите.

Достойнства на дисертационния труд са също:

- актуалност на темата и нейното представяне в дисертацията;
- добре организирана структура на изложението;

- изразено авторско присъствие;
- разнообразни виждания и изложени тези;
- емпиричен материал, кореспондиращ на теоретичните концепции;
- фокусираност на текста и направени обобщения;
- изявен приложен характер.

Смятам, че реализираната от дисертантката емпирична работа и методическа прецизност е добра база за направените разсъждения и обобщения.

Приемам направената самооценка на научните и научно-приложните приноси в дисертационния труд.

Авторефератът отговаря на изискванията и изцяло съответства на съдържанието и структурата на дисертацията.

Посочени са 4 публикации, които са по темата на дисертационния труд и са представени на престижни научни форуми.

Лични впечатления

Познавам Жулиета Георгиева още като студентка в специалност Социология, а впоследствие и като докторант в катедра Социология при ЮЗУ "Неофит Рилски". Имам отлични впечатления от нея като амбициозен, добросъвестен и отговорен млад изследовател; като трудолюбив и дисциплиниран докторант, отличаващ се с коректност и отговорност.

III. Заключение

Смятам, че дисертационният труд **„Жените лидери в политиката и националната сигурност – съвременни предизвикателства и динамика”**, представен от редовен докторант Жулиета Георгиева-Стойнова е един интердисциплинарен труд, който със своето изпълнение бележи сериозни резултати.

На това основание препоръчвам да се присъди образователно-научната степен «доктор по социология» на Жулиета Георгиева Стойнова и гласувам положително.

2.03. 2021г.

Проф. дсн Валентина Миленкова

Гр. Благоевград